

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІНТЕГРАЦІЇ В ОСВІТІ
ЯК ВИКЛИК ЧАСУTRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR INTEGRATION IN EDUCATION
AS A CHALLENGE OF THE TIME

У статті розглянуто питання підготовки майбутніх учителів до інтеграції в освіті як виклик часу. Висвітлено поняття інтеграції та охарактеризовано її види (внутрішньопредметна та міжпредметна). Наголошено, що інтеграція є надзвичайно актуальною, важливою та ефективною в процесі формування компетентностей у здобувачів початкової освіти. Інтеграція змісту початкової освіти дозволяє учням виявляти зв'язки між школою, навчальними предметами і реальним життям, а також сприяє самоусвідомленню молодших школярів у житті та виробленню власного стилю мислення та навчання.

Авторкам вдалося розкрити досвід підготовки майбутніх учителів до інтегрованого навчання в професійній діяльності. Наведено приклади роботи зі здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 013 Початкова освіта та 014 Середня освіта (Хореографія). Розкрито процес підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованого підходу в навчальній діяльності шляхом упровадження тем в освітні компоненти «Методика навчання іноземної мови в початковій школі» та «Шкільний курс хореографії». Авторки наголошують, що задля забезпечення розвитку вміння майбутніх фахівців інтегрувати різні освітні галузі в подальшій педагогічній діяльності значна увага має приділятися роботі на практичних заняттях, зокрема вирішенню кейсів та інтерактивно-фахових завдань, розробці інтегрованих планів-конспектів та безпосередньому моделюванню інтегрованих уроків тощо.

У статті значна перевага надається інтегративним зв'язкам іноземної мови з іншими навчальними предметами, вивчення якої відбувається не ізольовано, а як реальний засіб повсякденного спілкування. Заслужує уваги рухова активність на уроках, що виступає дієвим чинником інтегративного підходу в освітньому процесі. Висвітлений у дослідженні практичний досвід надасть викладачам можливість спроектувати процес підготовки майбутніх учителів до інтеграції в освіті, шляхом застосування у своїй професійній діяльності ефективних інтерактивних форм, методів та прийомів.

Ключові слова: підготовки майбутніх учителів, інтеграція в освітньому процесі, прак-

тичний досвід, моделювання уроків, початкова освіта, хореографічна підготовка.

The article examines the issue of training future teachers for integration in education as a challenge of the times. The concept of integration is highlighted and its types (intra-subject and inter-subject) are characterized. It is emphasized that integration is extremely relevant, important and effective in the process of forming competences among students of primary education. Integrating the content of primary education allows students to discover connections between school, academic subjects and real life, and also contributes to the self-awareness of younger students in life and the development of their own style of thinking and learning.

The authors managed to reveal the experience of preparing future teachers for integrated training in professional activities. Examples of work with students of the first (bachelor) level of higher education in specialties 013 Primary Education and 014 Secondary Education (Choreography) are given. The process of preparing future teachers for the application of an integrated approach in educational activities by introducing topics into the educational components «Methodology of teaching a foreign language in primary school» and «School course of choreography» is revealed. The authors emphasize that in order to ensure the development of future specialists' ability to integrate various educational fields in further pedagogical activity, considerable attention should be paid to work in practical classes: solving cases and interactive professional tasks, developing integrated plans-summaries, modeling integrated lessons, etc.

In the article, a significant advantage is given to integrative connections of a foreign language with other educational subjects, the study of which is not isolated, but as a real means of everyday communication. Movement activity in the lessons, which acts as an effective factor of the integrative approach in the educational process, deserves attention. The practical experience highlighted in the study will give teachers the opportunity to design the process of preparing future teachers for integration in education, by using effective interactive forms, methods and techniques in their professional activities.

Key words: training of future teachers, integration in the educational process, practical experience, lesson modeling, primary education, choreographic training.

УДК 378.091.011.3-051:[373.3+793.3]
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.2.22>

Петрик К.Ю.,

канд. пед. наук,
ст. викладачка кафедри початкової освіти
Бердянського державного педагогічного
університету (м. Запоріжжя)

Тараненко Ю.П.,

канд. пед. наук,
доцентка кафедри теорії та методики
навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного
університету (м. Запоріжжя)

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасна стратегія розвитку суспільства наполегливо вимагає переходу до нової освітньої парадигми, сенс якої можна визначити як безперервність та цілісність навчання, що направлені на формування у свідомості школярів системи знань про світ, становлення їхнього цілісного ставлення до світу, різнобічний розвиток особистості. Ці завдання найбільш оптимально реалізовувати

в умовах інтегрованого навчання. Тож перед закладами вищої освіти постала проблема вдосконалення підготовки майбутніх учителів із високим рівнем професіоналізму, які б відповідально й творчо ставилися до організації освітнього процесу на засадах інтегративного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання професійної підготовки майбутніх учителів та висвітлення основ педагогічної інтеграції

в освітньому процесі розглядали В. Безрукова, М. Бєрулава, Т. Дмитренко, В. Доманський, І. Климова, І. Колєснікова, М. Прокоф'єва, І. Рєвенко. Розробкою проблеми інтегрованого навчання в шкільній освіті в останні десятиліття займалися українські педагоги та психологи В. Андрущенко, М. Бібік, В. Бондар, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Ільченко, С. Клепко, В. Лозова О. Мащенко, В. Моргун, Н. Ничкало, О. Носенко, В. Рижко, О. Савченко, О. Сиротенко, В. Сухомлинський, Т. Хребто, С. Якименко, Т. Яценко та ін. Особливості застосування інтегративного підходу до організації освітнього процесу з іноземної мови в початковій школі висвітлювали І. Бім, Л. Биркун, М. Ляховицький, Р. Мартинова, С. Ніколаєва, В. Плахотник Т. Полонська, В. Рєдько, Г. Рогова, С. Роман та ін. Ключові аспекти інтегративного навчання мистецьких дисциплін знайшли своє відображення у наукових працях Л. Масол, Н. Миропольської, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової та інших.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Аналіз джерельної бази дозволяє стверджувати, що ідея інтегрованого навчання в освітньому процесі початкової школи є надзвичайно актуальною, оскільки багато питань ще не набули належного обґрунтування й однозначного вирішення. Зокрема малодослідженою залишається проблема впровадження в освітні компоненти закладів вищої освіти тем, які забезпечать розвиток вміння майбутніх вчителів інтегрувати різні освітні галузі в своїй подальшій професійній діяльності.

Мета статті – розкрити особливості процесу підготовки майбутніх учителів до інтегрованого навчання в професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція як вимога об'єднання у ціле компонентів об'єктів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможлиблюється створення в здобувачів початкової освіти цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність. У концепції «Нова українська школа», яка має на меті реформування сучасної шкільної освіти через подолання ізольованого викладання навчальних предметів й укладання нових навчальних програм, зазначається, що освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний інтегративний підхід [3, с. 103].

Поняття «інтеграція» в освіті є складним і не однозначним. По-перше, інтеграцію розглядають як мету навчання, яка веде до формування цілісної уяви учнів про світ, у якому всі об'єкти є взаємопов'язаними. По-друге, інтеграція – це засіб навчання, який передбачає виявлення спільного змісту предметних галузей та встановлення зв'язків між ними [1, с. 47].

Існує два види інтеграції в освітньому процесі: внутрішньопредметна і міжпредметна. Внутрішньопредметну ми розглядаємо як інтеграцію понять всередині окремих навчальних предметів, процес пізнання за такої організації навчання може здійснюватися від часткового до загального або від загального до часткового. Міжпредметна інтеграція проявляється у використанні принципів, методів, прийомів однієї навчальної дисципліни при вивченні іншої та складається з міжпредметних зв'язків, інтегрованих уроків і блоків, інтегрованих курсів і програм [2, с. 38].

Інтеграція в освіті як виклик часу є надзвичайно актуальною, важливою та ефективною в процесі формування компетентностей у здобувачів освіти. Цей аспект необхідно враховувати під час підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти [4].

Підготовка майбутніх учителів на факультеті психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету здійснюється за освітньо-професійними програмами: «Початкова освіта», «Початкова освіта. Англійська мова», «Початкова освіта. Інформатика», «Початкова освіта. Практична психологія», «Середня освіта (Музичне мистецтво та англійська мова)», «Середня освіта (Хореографія). Фітнес», «Хореографія», «Психологія».

Зупинимось на ОПП «Початкова освіта» та «Середня освіта (Хореографія). Фітнес». Зокрема зацентуємо увагу на висвітленні власного досвіду підготовки майбутніх учителів до інтегрованого навчання здобувачів освіти.

Так, наприклад, зміст ОК «Методика навчання іноземної мови в початковій школі» за ОПП «Початкова освіта» передбачає опанування тем, які формують навички застосування інтегративного підходу в освітньому процесі початкової школи.

Розкриємо більш детально.

Під час лекційного заняття з теми «Предметно-мовна інтеграція навчання на уроках іноземної мови в початковій школі» майбутні вчителі знайомляться з поняттям «інтеграція», засвоюють теоретичні засади методики CLIL (Content and Language Integrated Learning) в процесі навчання іноземної мови в початковій школі та з'ясовують ефективність використання інтегрованого підходу для розвитку усної взаємодії здобувачів початкової освіти на уроках іноземної мови. Лекційний матеріал подається нами у формі прес-конференції та із застосуванням методу проблемного викладу матеріалу.

На практичному занятті з теми «Інтеграція на уроках іноземної мови в початковій школі в контексті Концепції Нової української школи», здобувачі I рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта розвивали навички моделювання інтегрованих уроків. Так, наприклад, Ангеліна Р.

запропонувала зінтегрувати у своїй практичній діяльності на уроках в початковій школі англійську мову та музичне мистецтво. Здобувачка зазначила, що саме таке поєднання підвищить емоційний тонус учнів, змінить монотонність уроку, зніме фізичну напругу та дозволить переключити увагу молодших школярів з одного виду діяльності на інший. В урок студентка включила використання пісні-гри «Looby–Loo», метою якої є активізація мовленнєвого апарату молодшого школяра, використання лексичних одиниць на позначення частин тіла людини та дієслів руху. Шляхом рольової гри здобувачі першого рівня вищої освіти продемонстрували ефективність даної пісні. Ставши в коло, вони співали та відтворювали рухи:

Here we go Looby – Loo, (повільно йдуть до центра кола, піднімаючи руки вгору)

Here we go Looby – Light, (повертаються назад)

Here we go Looby – Loo, (знову до центру)

All on a Saturday night. (знову повертаються)

I put my right hand in,

I put my right hand out,

I put my right hand and shake, shake, shake

And turn myself about... (повернутися навколо себе)

Отже, музичний компонент, який лежить в основі даної гри, сприяє невимушеному запам'ятовуванню і кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Робота на практичному занятті з теми «Ефективність використання інтегрованого підходу для розвитку усної взаємодії здобувачів початкової освіти на уроках іноземної мови» передбачала розробку та презентацію інтегрованих вправ для здобувачів початкової освіти. Так, наприклад, Анастасія Н. запропонувала інтегровані вправи з англійської мови та математики з метою засвоєння нового лексичного матеріалу «Numbers 11–20», повторення складу чисел, додавання та віднімання у межах 20. Під час виконання вправ здобувачі початкової освіти вивчають числа англійською мовою та повторюють склад цих чисел, їх розташування у порядку зростання та спадання, а також розігрують ситуацію «розподіл на парні та непарні числа».

На інтегрованому уроці української та англійської мови, Вікторія П. запропонувала включити в роботу з молодшими школярами опрацювання віршів двома мовами, використовуючи слова-прикметники, а також гру «Magic box» у процесі якої діти, дістаючи з коробки різні фрукти та овочі (Fruit and vegetables) повинні називати їх англійською мовою та говорити один прикметник, що його характеризує.

Отже, інтеграція іноземної мови з іншими навчальними предметами має головну перевагу – її вивчення відбувається не ізольовано, а як реальний засіб повсякденного спілкування.

Слід також наголосити, що іноземна мова є універсальним навчальним предметом, об'єднання якого з іншими предметами дозволяє вирішувати проблеми не лише в межах однієї дисципліни, а й цілого циклу.

За освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Хореографія). Фітнес» вивчається дисципліна «Шкільний курс хореографії», у змісті якої особливий акцент надається міжпредметній інтеграції.

Так, під час практичних занять з дисципліни «Шкільний курс хореографії» майбутні вчителі розглядають різні методи і форми інтеграції хореографії зі шкільними предметами для здобувачів початкової освіти, моделюють уроки та розробляють інтегровані вправи.

Наведемо приклади вправ, які були розроблені та презентовані на практичних заняттях майбутніми вчителями хореографії.

Під час розробки інтегрованих вправ хореографії з англійською мовою було зосереджено увагу на засвоєнні вже вивченого матеріалу молодших школярів за програмою НУШ з таких тем: сім'я, кольори, рахунок до 10, алфавіт. Так, наприклад, для узагальнення знань рахунку до 10, Наталю О. було продемонстровано лічилку англійською мовою у поєднанні з легкими танцювальними рухами. Її мета полягала у повторенні цифр іноземною мовою та розвитку музично-ритмічних здібностей. Для більшого зацікавлення дітей з кожним новим повторенням вправи темп по трохи збільшується, що сприяє підвищенню інтересу дітей, але не заважає чіткому виконанню рухів та повторенню англомовних слів.

Для перевірки знань здобувачів початкової освіти з теми «Алфавіт» майбутні вчителі хореографії пропонували використовувати творчі вправи під спеціальні пісні, де проговорювалась кожна літера, завдяки чому учень може виконувати свої власні рухи. Так, наприклад, Катериною П. було запропоновано включити в роботу зі здобувачами початкової освіти відеоконтент з використанням руханки, де наочно демонструються та проговорюються літери, а також виконуються легкі танцювальні рухи. Такий формат допомагає учням не тільки узагальнити та повторити знання на слух, а ще й за включити зорові реакції. Завдяки танцювальним рухам під англійську пісню здобувачі початкової освіти більш охоче сприймають та засвоюють інформацію, а також мають можливість активної рухатися.

У процесі вирішення кейс-ситуацій, Крістіна Т. запропонувала вправи, що включали пальчикову гімнастику з використанням англійських віршів, пісень, лічилок. Подібна вправа сприяє розвитку не тільки дрібної моторики пальців, але й за рахунок використання англомовного контенту навчає елементарним словам та фразам.

Перед тим, як розробляти інтегровані вправи хореографії з математикою для певного класу, майбутні вчителі переглядали основні завдання предмету: розвиток логічного та критичного мислення, пам'яті й уваги. Під час таких уроків розв'язуються не лише математичні, а й хореографічні задачі, такі як, творче мислення, пластичність, координація рухів, розкутість, почуття ритму, музичний слух. Для таких занять майбутні вчителі розробляли лічилки на додавання віднімання, руханки з цифрами та геометричними фігурами, задачі, які сприяють активному творчому та логічному мисленню.

Інтегровані вправи хореографії з фізичною культурою сприяють формуванню естетичного сприйняття вправ, розвивають координацію рухів, музично-ритмічний слух. Майбутні вчителі хореографії пропонували на практичних заняттях з дисципліни «Шкільний курс хореографії» включати вправи у формі танцювально-спортивного батлу, танцювальних естафет, українських народних ігор тощо.

Таким чином, під час підготовки майбутніх учителів до реалізації інтегративного підходу в освітньому процесі сучасної початкової школи, значна увага приділяється роботі з кейсами, вирішенню інтерактивно-фахових завдань, розробці інтегрованих планів-конспектів, моделюванню інтегрованих уроків та ін.

В освітньо-професійних програмах значна увага приділяється саме практичній підготовці майбутніх учителів, яка передбачає проходження різних видів практик, що забезпечують поступове надбання професійних навичок, необхідних фахівцеві відповідного освітнього ступеня.

Виробнича практика здобувачів першого рівня вищої освіти 3 курсу спеціальності 013 Початкова освіта передбачає формування в них професійних компетентностей для прийняття самостійних рішень в реальних умовах, потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності, вивчення та використання передового та новаторського педагогічного досвіду, набуття навичок, умінь і знань планування та проведення уроків у початковій школі з урахуванням інтегративного підходу.

Так, наприклад, Анастасія Н. розробила та провела інтегрований урок української мови та мистецтва для учнів 4 класу (навчання за програмою «Інтелект України»). Під час закріплення матеріалу щодо визначення та позначення головних і другорядних членів речення здобувачкою було запропоновано намалювати морську хвилю, залізничну дорогу, горизонт і шосе та пограти в асоціації. Після розбору кількох речень учні мали змогу відтворити їх змістове наповнення мовою рухів, жестів, міміки. Така інтеграція надає змогу сприймати освітній матеріал практично, із задоволенням,

додає емоційного та яскравого забарвлення уроку та збагачує змістовий план навчання здобувачів початкової освіти шляхом розширення предметних знань. Наприкінці уроку вчителька початкової школи, яка спостерігала за роботою в класі, зазначила, що студентка досить вдало застосовувала інтегративний підхід, що сприяло креативному вирішенню поставлених завдань.

Виробнича практика в закладах освіти проводиться відповідно до змісту ОПП «Середня освіта (Хореографія). Фітнес» в шостому семестрі та має на меті набуття фахової вправності, формування вмінь інтегрувати фітнес і хореографію в освітній процес, закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти в процесі вивчення дисциплін циклу професійної підготовки. Так, наприклад, Олександра Ш., інтегруючи фітнес і хореографію розробила та провела комплекс вправ dance mix для учнів 4 класу. Підібраний музичний матеріал був у помірному темпі, тож усі мали змогу запам'ятати та опрацювати різні танцювальні кроки, присідання, вправи з руками, стрибки та ін. Усе проводилося достатньо емоційно та цікаво. Молодші школярі, наче, опинилися на танцювальному майданчику. Така інтеграція допомагала укріпити всі групи м'язів та покращити емоційний стан учнів початкової школи.

Окрім інтегрованих уроків здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти впроваджували в усі предмети початкової школи руханки, бо це універсальний спосіб, за допомогою якого можна зняти напругу, розслабитись, перемкнути увагу, підняти настрій. Окрім того, використання мовного контенту сприяє формуванню асоціативної тілесної пам'яті.

Висновки. Таким чином, підготовка майбутніх учителів до інтегрованого навчання здобувачів початкової освіти пояснюється тим, що інтеграція здатна вирішити чисельні проблеми освітянської системи. Вже сьогодні є очевидним, що інтегроване навчання як ніяке інше закладає нові умови діяльності вчителів та учнів виступає діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвивальних прийомів навчання. Інтеграція зобов'язує до використання різноманітних форм навчання, що має великий вплив на ефективність сприйняття учнями освітнього матеріалу, оскільки саме початкова школа закладає основу усіх знань, які необхідні для всебічного розвитку активної, творчої, всебічно розвинутої особистості.

Практичний досвід підготовки майбутніх учителів засвідчив ефективність упровадження тем щодо інтегративного підходу в освітні компоненти, що сприяє їх професійному становленню та розвитку вміння інтегрувати різні освітні галузі в подальшій педагогічній діяльності.

Перспективи в цьому напрямку. Розглянути та розкрити ефективність застосування інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів до інтегративного підходу під час онлайн-навчання здобувачів освіти в умовах зміненої реальності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навч.-метод. посіб. / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.
2. Ніколенко Л. Інтеграція в Новій українській школі: інтеграційний підхід у початковій загальній освіті. *Управління освітою*. 2019. № 12. С. 36–40.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja : navch.-metod. posib. rek. MONU / Za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2019. S. 102–104.
4. Петрик К. Ю. Іншомовна комунікативна компетентність як один із пріоритетних напрямків змісту професійної підготовки здобувачів вищої освіти. *Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи* : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (25 лютого 2021 р.). Харків : НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. С. 98–103.
5. Шпак В. Тенденції інтегрованого навчання учнів початкової школи в контексті реформаційних змін. *Вісник Черкаського університету. Черкаси*. 2018, С. 132–138.